

## ”כמשה בשבעה באדר”

### א. תלמוד בבלי מסכת נזיר דף יד עמוד א

אמר כמשה בשבעה באדר, מאי?

### ב. רש"י - נזיר דף יד עמוד א

אמר הריני כמשה בשבעה באדר - דמשמע כמשה שנפטר בשבעה באדר ושוב לא שתה יין מי הוי לשון נזירות או לא.

### ג. בית הבחירה למאירי - נזיר דף יד עמוד א

מי שאמר הריני נזיר כמשה בשבעה באדר הן שיכוון לומר על משה שמת בו ולא שתה יין בכל אותו היום, כלומר שיום מותו ודאי לא נתעסק בצרכי גופו כלל, הן שיכוון לומר כרוב ישראל ביום מיתתו ונצטערו ונתאבלו ולא שתו יין - אינו כלום, ואין כאן סרך נזירות.

### ד. תוספות - נזיר דף יד עמוד א ד"ה אמר כמשה

דביום הוולדו דהיינו בז' באדר שמחו שמחה גדולה וביום מותו בז' באדר מסתמא רבים נדרו בנדר ורבו נזירים בישראל מחמת צער. והוא אמר בסתם אהא היינו כמו שהיה דורו של משה בז' באדר ביום מותו ונזירות קבל עליה, או כיום הוולדו קאמר ושמחה קבל עליה.

### ה. שיטה מקובצת - נזיר דף יד עמוד א

אמר כמשה בשבעה באדר מאי. בעיא באנפי נפשה היא אי יש בלשון הזה לשון נזירות או לא. מי אמרין בשבעה באדר יום שנפטר משה רבינו ומחמת צער רבו נזירות בישראל ויש בזה הלשון **יד לנזירות**. או לא לפי שבשבעה באדר מת משה... אי נמי אם לא נדרו **אוננים** היו ופרשו מלשותות יין.

### ו. קרבן אורה<sup>1</sup> - נזיר דף יד עמוד א

וכתב בשיטה מקובצת דמטעם יד לנזירות הוא דמיבעי ליה דהא אין במשמעות לשון הזה לשון נזירות. וכתב עוד שם דאפילו לא היו נזירים שם מכל מקום היו אוננים ופורשין מן היין. וכל זה **דחוק הוא**. והיה נראה כיון דילפינן נזירות דשלשים יום מגזירה שוה דימי ימי דכתיב גבי משה "ויתמו ימי בכי אבל משה והיו שלשים יום" כדאיתא בספרי וזאת הברכה. ומסתמא כל שלשים יום אלו נזירים היו ומיבעי ליה אי הוי לשון נזירות אי לא.

### ז. דף על הדף - נזיר דף יד עמוד א

ויש לבאר בדברי התוס', דהנה משה רבינו הרי היה פרוש מכל עניני עוה"ז כמפורש בסו"פ בהעלתך, ואחרי פטירתו רצו הרבה מבני"י **להדבק במידותיו**, והרי אחז"ל דנדרים סייג לפרישות ומה"ט פירש בשיטמ"ק (נזיר כ"ח): הא דהאב מדיר את בנו בנזיר, דיש בנזירות ענין חינוך לפרישות, ולכן רצו בני"י אז לקבל ע"ע עניני פרישות ונדרו בנזירות ודו"ק.

<sup>1</sup> לר' יצחק ב"ר אהרן מ'ניקובסקי נולד בליטא בשנת תקמ"ח (1788). ר' יצחק עסק בתורה כל ימיו, וכשנפטר אחיו (ר' יעקב, בעל המשנות יעקב) בשנת תר"ה (1845) מילא את מקומו כרבה של קרלין, עד פטירתו בשנת תרי"ב (1852).

## ח. לחם משנה - הלכות נזירות פרק ד הלכה ו

בגמ' אמר כמשה בשבעה באדר מאי ופירש"י ז"ל שנפטר בשבעה באדר ולא שתה יין והתוס' ז"ל פירשו בענין אחר. ורבינו ז"ל לא הזכיר זה משום דאפשר דנקטינן לקולא כדין ספק נזירות להקל ואינו נזירות ולפיכך לא הזכירו:

## ט. שו"ת תורת חיים (מהרח"ש)<sup>2</sup> - חלק ג סימן לה

והן אמת כי הרמב"ם ז"ל לא הביא דין זה של הריני כמשה וכו' ולא ידעתי למה השמיטו, והרב לחם משנה כתב דאפשר משום דנקטינן לקולא כדין ספק נזירות להקל, ואין זה מספיק דמאחר דמספקא לן בגמרא הוה ליה להביאו ולפסוק להקל כיון שנשאר בתיקו. ויראה דאולי משום שהוא מציאות רחוק ובלתי מצוי כלל לידור נזירות באופן זה כמשה בז' באדר ומאן דכר שמיה לא כתבו.

## י. צפנת פענח<sup>3</sup> - הלכות נזירות פרק ד הלכה ו

רמב"ם: "מי שאמר הרי אני נזיר יום אחד לפני מיתתי, הרי זה אסור לשתות יין ולהטמא ולגלח לעולם"... כיון דאמר דהנזירות לא תתחיל עליו רק יום אחד לפני מיתה שוב לא חלה עליו נזירות כלל דאין נזירות פחות מל' רק דמ"מ לא גרע מנדר וכמש"כ לעיל וא"כ אסור בהני דברים רק מחמת נדר לא מחמת נזירות... וס"ל לרבינו דזהו כונת הגמ' כאן דף י"ד גבי הריני כמשה בז' באדר, ר"ל כך דהא שום אדם אינו יודע יום המיתה שלו חוץ ממשה וזהו דאמר הריני דהוא יד לנזירות, אך רק בז' באדר ביום שימות בו דאז א"א שיהא כלל דין נזיר ומ"מ ס"ל דאסור בהני דברים משום נדר.

## יא. שולחן ערוך - אורח חיים הלכות תענית סימן תקפ סעיף א-ב

אלו הימים שאירעו בהם צרות לאבותינו וראוי להתענות בהם... בז' באדר מת משה רבינו ע"ה

## יב. שו"ת דברי יציב<sup>4</sup> - ליקוטים והשמטות סימן סד בענין יום ז' אדר

ב"ה, קרית צאנז, י"ב אדר תשכ"ח. אחדשת"ה קבלתי ספרו אוצר הגדולים ח"ג ומרוב הטרדות העמוסים עלי, בפרט בשבועות האחרונים במבצע להרמת קרן התורה אשר בודאי ידוע לכת"ה, לא יכולתי לבוא בתשובה מאהבה עד הנה, אך לחביבותא דתוה"ק ההכרח אתי לענות ואבוא בהערה קצרה ממה שעלתה במחשבתי בפתחי ספרו וראיתי בדף הראשון שכתב מה שלענ"ד דבר חדש, שאח"כ הסכימו ישראל בתיקון שמעתה יעשו יום שמחה ביום הולדת משה ז' באדר אף שלא מצינו בתורתנו קביעות שמחה בזה וכו'...

ובאמת אצל אבוב"ק ז"ע לא ראינו שחגגו יום הלידה באיזה שמחה, ובפשטות הטעם דנוח לו לאדם שלא נברא משנברא. אך התוס' בעירובין דף י"ג ע"ב [בד"ה נוח] כתבו א"נ הכא איירי בסתם בני אדם אבל צדיק אשריו ואשרי דורו עיין שם, ובזה י"ל שם עכשיו שנברא יפשפש במעשיו וכו' היינו שבזה יבא למדרגת נוח לו שנברא.

וידוע מאא"ז מצאנז ז"ע שאמר למה ביום פטירת משה רבינו הוא תענית צדיקים וביום פטירת רשב"י בל"ג בעומר הוא יום שמחה, לפי שמרע"ה לא השלים כל הראוי לפי גודל נשמתו בעוונות הדור, שלא נכנס לארץ, ולזה יום פטירתו הוא יום אבלות, משא"כ רשב"י השלים כל שליחותו בעוה"ז. וזה שנאמר עליו דייקא [בפיוט] נעשה אדם נאמר בעבורך.

<sup>2</sup> לר' חיים שבתי [מהרח"ש] נולד בערך בשנת ש"י (1550) בסלונקי לאביו ר' שבתי (שמו השני הוא שם אביו, כפי שהיה מקובל בזמנו במקומו). בזקנותו בשנת שצ"ח (1638) מונה לרב הראשי של סלונקי, בה נפטר בשנת ת"ז (1647).

<sup>3</sup> לרבי יוסף ב"ר אפרים פישל רוזין (כינויו: הרוגצ'ובר) נולד בשנת תרי"ח (1858) בעיר רוגטשוב שברוסיה, ומילדותו הוכר כעילוי עצום. מגיל בר מצוה למד אצל רבי יוסף דב הלוי סולובצ'יק בעל 'בית הלוי' בבריסק, ואח"כ אצל בנו רבי חיים. בהמשך למד אצל המהר"ל דיסקין, אליו התייחס כרבו המובהק. הוא המשיך את לימודיו באופן עצמאי במשך כמה שנים בעיר ורשה, ומשנת תרמ"ט (1889) עד סוף ימיו שימש כרב העדה החסידית בדווינסק (דנבורג) שבלטביה, לצד רבי מאיר שמחה הכהן שהיה רבה של הקהילה הפרושית (הלא - חסידית).

<sup>4</sup> לר' יקותיאל יהודה הלברשטם נולד בשנת תרס"ה [1905] בגליציה ונפטר בקרית צאנז שבנתניה בתשנ"ד [1994]. היה נצר למשפחת רבנים מצאנז ר' חיים מצאנז. לפני השואה שימש זמן קצר כאדמו"ר בעיר קלויזנבורג [קלוז'ה] שבטרנסילבניה. בזמן השואה גורש למחנות ריכוז עם משפחתו וקהילתו, ובהם הושמדו רוב אנשי קהילתו בתוכם אשתו ואחד עשר ילדיו, אך הוא שרד.

## תוספות מחוץ לשיעור

### יג. ערוך השולחן העתיד הלכות נזירות סימן יא סעיף טו

וכתבו התוס' דה"פ דביום הוולדו שמחו שמחה גדולה וביום מותו מסתמא רבו נזירים בישראל מחמת צער, ולכן איבעיא ליה דזה שאמר סתם כמשה בשבעה באדר איך כוונתו אם ליום הוולדו ושמחה קבל עליו, או ליום מיתתו ונזירות קבל עליו, ופשוט הוא דספק נזירות להקל. ויראה לי דזה שנדר נאמן לומר איך היתה כוונתו והבעיא היא כשאמר סתם איך שיסבול הלשון,

### יד. אור שמח - הלכות נזירות פרק ד הלכה ט

[ט] בגמרא (נזיר י"ד ע"א) אמר כמשה בשבעה באדר מאי, המפרשים עמעמו בזה. ויתכן לפרש דקא בעי קודם הריני נזיר לאחר עשרים יום ומעכשיו נזיר סתם, ובעי הריני נזיר שמשון לאחר עשרים יום ומעכשיו נזיר סתם מהו, ולכאורה מפורש במשנתנו (שם י"ג ע"ב) דהריני נזיר לכשיהי' לי בן ונזיר התחיל מונה את שלו כו'. אמנם שם לא אסיק אדעתיה שילד הבן תוך הנזירות שנזר אח"כ, והיה בדעתו שיוגמר נזירות שלו ואחרי כן יולד הבן, ויקיים נזירות שתיהן, נזירותו ונזירות הבן, רק לבסוף נולד הבן תוך נזירותו, לכן חיילא נזירות בתרא, היינו נזירותו, וכשנולד הבן מפסיק ומונה של בנו ואח"כ משלים נזירותו, אבל כאן מעיקרא לא היה בגדר האפשרי שימנה תוך עשרים יום נזירות בלא הפסקה, וכן פירשו בתוס' (שם ד"ה בעי רבא), ועל זה בעי אם אמר הריני נזיר בשבעה באדר, ומכאן היינו משעת נדרו היה עשרים יום עד שבעה באדר, והריני נזיר, או שאמר הריני נזיר שמשון בשבעה באדר, ונזיר מעכשיו, שבעת הנדר היה יכול השנה להתעבר ע"פ ב"ד, ואז יתחל נזירותו השניה ויוגמר עד שבעה באדר השני, רק לבסוף אשתכח דלא נתעברה השנה, ואין כאן רק עשרים יום מעת נדרו, ומוכרח להפסיק ולהתחיל נזירות שמשון, או לא חיילא, והכא שאני ממשנתנו, דבמשנה כי מתחיל נזירות בנו מבורר אצלינו אם חייל, וכאן אף כי יגיע שבעה באדר הלא מעברין השנה עד הפורים, ויכול שתתעבר השנה, ועדיין הוא מנזירותו השניה שנדר, ובאפשרי שיהא ביכלתו להשלים אותה, ודוק: אמנם בפרק קונם יין (נדרים ס"ג ע"א) אמר דאי לא ידע דמעברא שתא אם אסר על עצמו עד סוף אדר הוא עד סוף אדר הראשון, נראה דהיכי דאוסר עצמו מזמן קודם אז נמשך רק עד אדר הראשון, אבל היכי שהאיסור מתחיל באדר אפשר דאין נפ"מ, ולעולם אדר שני אמר [וגם שם יש גירסאות שונות, ויעוין בש"ך שם (יו"ד סימן ר"כ סקי"ז)] ובפרט אם תתעבר השנה קודם התחלת האיסור, שבסוף שבט תתעבר השנה, א"כ כשיחול האיסור יהא נודע שנתעברה השנה, והמכוון מאדר שני, וכמו שכיו"ב נמצא בירושלמי (נדרים פ"ג ה"ו) יעוין ר"ן (פ"ק) [פ"ג] דנדרים (דף ל' ע"א ד"ה דהליו), והא דתפסה הגמ' בשבעה באדר, הגהה כתובה בצדה מהגאונים "כמשה" שדרך לנדור בנזיר מיום מיתתו, כמו שהיו מתאבלים עליו, או דזה התירוץ דאם אמר בז' באדר בטח מכוון דבריו על אדר השני, שבשנה שמת משה היה בחודש אדר השני כמוש"כ, ודוק, ועיין פירוש רבינו גרשם בתענית (דף (י"א) [י"ב ע"א]) על אם נדרו קודם לגזירתו בפירוש השני הנפלא עיין שם:

### טו. חדושי הגרי"ז - נזיר דף יד עמוד א

אמר כמשה בשבעה באדר מאי. יש לפרש לפי"ד הרמב"ם דמיבעי ליה אי דהוי כאומר יום א' לפני פטירתו דג"כ לא שייך שיהיה נזיר ל' יום כיון שימות למחר, א"כ לא חל עליו נזירות כלל, או דילמא כיון דבדין ליכא בזה עיכובא שבמציאות אפשר לו להיות נזיר ל' יום אם לא ימות והוי כנזיר דחל ולא נפשטה הבעיה.  
[א"ה, ע"ע בזה בחידושי מרן רי"ז הלוי הל' נזירות פ"ד ה"י שהאריך בדברי הר"מ בזה].